

FŐVÁROSI PEDAGÓGIAI NAPOK
Plenáris ülés

MÓDSZEREK AZ ISKOLAI AGRESSZIÓ KEZELÉSÉRE

Germánné dr. Vastag Györgyi

Nagyon sok szeretettel köszöntöm Önöket, és köszönöm, hogy elfogadták meghívásunkat. Nem is tudom, hogy örüljek-e, vagy szomorú legyek azért, hogy ehhez a témához ennyien jöttünk össze. Mégis az öröm és a köszönet hangja, az amit meg kell fogalmaznom. Hiszen mi, akik ebben a teremben vagyunk, nagyon pontosan tudjuk a média figyelmének a felhívása nélkül is, hogy miért tűztük a FPNapok központi témájául az iskolai agresszió kérdését.

Ezen a héten nemcsak itt ebben a teremben, de a legkülönbözőbb iskolatípusokban zajlik az iskolai agresszió témakörében tanácskozás, osztályfőnöki óra, rajzkiállítás stb. Számptalan a megoldáskeresés, ami erre a nagyon komoly problémára irányítja a figyelmet. Bízom abban, hogy ezzel a rendezvénysorozattal a társadalom, a család, a szülő felelősségére is fel tudjuk hívni a figyelmet. Ezeknek a gondolatoknak a jegyében nyitom meg a mai konferenciánkat és elsőként hallgassuk meg a Fazekas Mihály Gyakorló Gimnázium diákjainak a műsorát. (műsor)

Germánné dr. Vastag Györgyi

Nagyon szépen köszönjük a Fazekas Mihály Gyakorló Gimnázium diákjainak a műsorát. Hallgatva őket az jutott eszembe, hogy ha a szülőknek csak annyi durvaság hagyná el a száját, mint amire a gyerekek utaltak lehet, hogy nem lennénk olyan nagy bajban.

A téma körbejárásában az elnöki asztalnál helyet foglalók fognak nekünk segíteni. Szeretném Önöknek bemutatni, ülési sorrendben Ifi Istvánt az Oktatási Ügyosztály vezetőjét, Mayer Józsefet, aki jelenleg itt ezen az előadáson az FPPTI kutatásvezetőjeként fog előadást tartani. Dr. Krémer András az Oktatásügyi Közvetítő Szolgálat igazgatóját, Dr. Jenei Ágnes média-kutatót a budapesti Corvinus Egyetem tanárát, Dr. Aáry-Tamás Lajost az oktatási jogok biztosát, és az elnökségi asztalnál helyet foglal még Sárík Zoltán az FPPTI igazgatója. Nem utolsó sorban Horváth Csabát szeretném köszönteni, akit egyben fel is kérek arra, hogy tartsa meg köszöntőjét.

Horváth Csaba

Tisztelt Konferencia. Örömmel, de egyben felelősségtudattal is tölt el, hogy megnyithatom ezt a mai konferenciát. Örülök, mert a főváros az első intő jel, vagy első intő jelek után megtette a lépéseket, szakértői csoportot hozott létre, hogy megoldásokat találjon az iskolai agresszió és a gyermekbűnözés visszaszorítására. Azt tesszük, amit egy ország első városának tennie kell ilyen helyzetekben, gyorsan reagál, alkalmazkodik a közösségi igényekhez, az új kihívásokhoz, új utakat és természetesen új eszközöket is keresünk ehhez. Ezt teszik Önök, fővárosi pedagógusok, oktatási szakemberek is, nem utolsó sorban a nemrég létrehozott új szakmai intézményünk a FPPTI is.

Megismerve az FPN idej programját nyugodtan kiemelhetem, hogy a kérdés megközelítésének újszerűsége már önmagában büszkeséggel tölthet el bennünket. A főváros szakmai háttérintézménye a megújulás, az új szolgáltató közigazgatási szemlélet jegyében, nem a szokásos bürokratikus eljárást választotta. Miszerint üljön le egy sötét szobában néhány beavatott és találja ki mi lenne a legjobb megoldás. Mivel úgy látjuk, hogy ennek az ideje lejárt, megpróbáljuk ezt egyfajta társadalmisított formában megtenni.

Ez a problémakezelés nem adhatna életszerű és hatékony megoldást olyan modern kihívásra, mint a fiatal és a gyermekkori agresszió kérdése. Bevonni minden érintett felet, elméleti szakembereket, gyakorló pedagógusokat, szülőket, tanulókat, és az ez ügyben is legtöbbit tenni tudó média képviselőit, ez vezethet oda, hogy minden oldalát megismerjük a gyermek és a fiatalkori agresszió alapjainak. Azt gondoljuk, hogy csak egy ilyen alapos és ugyanakkor gyors társadalmi tényfeltáró munka után lehet megoldási javaslatokat kidolgozni, olyanokat, amelyeket minden érintett fél elfogad és magáénak tud. Csak a társadalmilag támogatott intézkedések, programok lehetnek a leghatékonyabbak ebben az esetben is és nyilván nem a hirtelen felindulásból tett intézkedések, amelyre persze a politikusok nagy előszeretettel ragadtatják magukat. Ezért is kérem innen politikus kollégáimat, a budapesti kerületi önkormányzatoknál is, hogy ne hozzanak elhamarkodott döntéseket, mert ezzel lehet, hogy szűk környezetükben népszerűek lehetnek egy rövid időre, ugyanakkor áthárítják a problémát, és azt kell mondani, hogy talán még el is mélyítik.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Az elmúlt napok hírei után bennem kérdések merülnek fel. Remélem, a válaszok segíteni fogják a főváros vezetését, hogy jó és hasznos intézkedéseket tegyen. Hogy mennyire új probléma a tanár-diák konfliktus tettleges megjelenése, vagy csak az az új jelenség, hogy ez bármikor nyilvánosságra kerülhet, megbotránkoztatva a közvéleményt, és megszegyenítve a pedagógust, erre talán Kosztolányi Dezső Aranysárcányában is találhatunk több mint egy évszázados választ. A történetben akkor teljesedik be Novák tanár úr tragédiája, amikor a megveretése megjelenik a sajtóban. Talán a pedagógusok, mint közfeladatot ellátó személyek elleni erőszak esetében erőteljesebben kellene szankcionálni azt, hogy nagy nyilvánosság előtt szégyenítsék meg a diákok a pedagógust. Ez egy olyan elítélendő cselekedet, amelyre megfelelő megoldásokat és ellenjavaslatokat kell majd kidolgozni. És persze a diákok kárára elkövetett pedagógus hibákat sem kellene elleplezni szankció nélkül.

Hogyan lehetne változtatni a társadalom, a szülők hozzáállásán, hiszen Kosztolányi regényében a szülő még a tanár mellett áll ki, és nem bízta arra gyermekét, hogy csak így tovább. Hogyan lehetne nagyobb tekintélyt, társadalmi elismertséget biztosítani a pedagógusoknak egy olyan társadalomban, ahol hiányoznak a visszacsatolási pontok. Milyen szakmai segítséget, háttérrel tudunk és kell biztosítanunk a pedagógusainknak, hogy kezelni tudják az ilyen helyzeteket. Felkészültek-e a pedagógusok ezeknek a konfliktushelyzeteknek a kezelésére. A pedagógus hamarabb téved, mint a gyermek. Aki a lámpát viszi elől gyorsabban megbotlik, mint aki követi. Magára marad-e vagy nem, van-e aki segítse, egy szakmai intézmény, az igazgatója, vagy tanártársai. A veszélyeken kívül milyen megoldásokat, segítségeket nyújthat a média, vagy éppen az internet ilyen célú felhasználása?

Tisztelt Konferencia! A főváros vezetése várja az Önök által adott válaszokat és mindent meg fog tenni azért, hogy akár teljesen új eszközökkel is, de megvédje a pedagógusait, a gyermekeket, a város jövőjét, az agresszió terjedésének veszélyétől. Sok mindent kell összehangolnunk, komplexen kell kezelnünk a kérdést a humán várospolitikai minden területét bevonva. Erre már tettünk lépéseket, hiszen a színház koncepcióinkban megjelentek olyan pedagógiai célú előadások, támogatási formák, amelyek pont a tanulói agresszió kezelését hivatottak feldolgozni és segíteni.

A főváros készülő ifjúsági stratégiájába is be fogjuk építeni az új javaslatokat. Új közösségi élményekre, kötődésekre alkalmat adó programok, intézmények szervezésébe kezdünk. Támogatjuk és mindent meg fogunk tenni annak érdekében, hogy a kormány kezdeményezése sikerrel járjon és minden hátrányos helyzetű gyermek járjon óvodába, elősegítve ezzel is a későbbi szocializálódást. Továbbá egyetértünk a kormánnyal, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű tanulókkal foglalkozó pedagógusok pótlékában részesüljenek a felelősségteljes, meglehetősen nehéz többletmunkáért. De nem hozhatunk döntést, ha azt nem alapozza meg egy olyan együttműködés, amelyben minden érdekelt fél közreműködik. Ezért is kívánunk a munkájukhoz nagyon sok sikert. Köszönöm szépen.

Germánné dr. Vastag Györgyi

Nagyon szépen köszönöm főpolgármester-helyettes úr megnyitó szavait. Úgy tervezzük a mai délelőttöt, hogy szünet nélkül folytatjuk a munkát, és a programban szereplő előadókat egymást követően fogjuk meghallgatni. Ha lementek a prezentációk, illetve az előadások, ezt követően fogok kérdésekre, hozzászólásokra lehetőséget adni. Felkérem első előadónkat Dr. Aáry-Tamás Lajost az oktatási jogok biztosát, hogy tartsa meg előadását.

Dr. Aáry-Tamás Lajos

Köszönöm szépen elnök asszony. Köszönöm szépen a lehetőséget, hogy e keretek között is az iskolai erőszakról tanácskozzunk. Nyolc éve vagyok már az oktatási jogok biztosja. Az elmúlt egy-másfél évben a tanárok által szervezett konferenciáknak, szakmai tanácskozásoknak, kicsi nevelőtestületi üléseknek, diákok által szervezett programok témájának a fele az agresszióról szólt. Nagyon sokakat bánt, bosszant, foglalkoztat az, hogy egyre több az agresszív cselekmény az iskolákban. A tanárok által elkövetett testi fenyegetés, bántalmazás esetén a képlet egyszerű. Hiszen ha más nem, akkor az oktatási jogok biztosja vizsgálat során fölléphet ez ellen a jelenség ellen. A tanárnak pedig van munkáltatója, aki fegyelmi eljárást indíthat és a fegyelmi végén akár állásából is elbocsátható a tanár. A diák agresszió esetén más a képlet.

Az alkotmányban rögzített művelődéshez való jog az oktatás alapja. Ezen jog alapján próbáljuk meg magunkba szívni azt a tudást, ismeretanyagot, ami majd az életben való boldoguláshoz elegendő, szükséges lehet. De szintén a Magyar Köztársaság Alkotmánya tartalmazza a tankötelezettséget, mint kötelezettséget is. Nagyon kevés kötelezettségünk van: egyik a tankötelezettség, a közterhekhez való hozzájárulás kötelezettsége, és a törvények betartásának a kötelezettsége. Visszatérve a tankötelezettséghez nincs még egy olyan alkotmányos jogunk, mint a művelődéshez való jog, amihez azonnal kapcsolódna egy alkotmányos kötelezettség is. A szülő amikor a gyermek hat éves lesz, nem mérlegelhet, hogy iskolába küldi-e gyereket, vagy kocsmába. Ez azt jelenti, hogy amíg a tankötelezettség tart, addig a tanár, a diák és a szülő hármasa nem tud szabadulni egymástól.

Az oktatás egy olyan hatalmas alrendszer, sok-sok adóforintot felemészítve, amit a tanárok nyújtanak és a gyermekek, illetve szülei a tankötelezettség miatt igénybe vesznek. A szolgáltatás nyújtójának kötelezettségei vannak, a szolgáltatás igénybevevőinek a gyermekeknek és a szülőknek pedig jogai. Ebből a szempontból érdemes vizsgálni a viszonyokat. Nem jelenti azt természetesen, hogy a tanárnak ne lennének jogai, mint ahogy a diákoknak kötelezettségei. De ez már egy másik típusú, egy hozzáadott viszonyrendszer.

Nézzük meg, hogy ha a tanárok követnek el testi fenyegetést, bántalmazást a diákkal szemben, akkor miért olyan könnyű megfogni a tanárt. Azért könnyű, mert ő a szolgáltatás nyújtója,

ezer kötelezettsége van, amelyek megszegésénél a szankciót nagyon könnyű megtalálni, a vizsgálati modellek rendelkezésre állnak, világos az eljárás rend. A diákok esetében pontosan a képlet miatt más a helyzet.

Természetesen a diák is megfogható, hiszen világosan látható akár az osztályközösség előtt, ha ő testi fenytést alkalmaz, bántja a tanárt. Fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy az emberi méltósághoz való jog, mindenkit, így az oktatás valamennyi szereplőjét megillető alkotmányos alapjog. Az emberi méltósághoz való jog az oktatási szereplőket életkorukra való tekintet nélkül megilleti. Nem diákokról beszélek, hanem oktatási szereplőkről és testi bántalmazásról, fizikai erőszakról. Ez megint egy olyan jogi cölöp, ami úgy gondolom segít abban, hogy az agressziót elemezni lehessen, hogy ebben a viszonyrendszerben a méltósághoz való jog mindenkit megillet.

Az elmúlt 5-6 évben a tanárok azt írják le, hogy eszköztelenek, nem tudnak mit tenni a szülőkkel, nem tudják felvenni a kapcsolatot, vagy nem működnek együtt a szülők. Az agresszió visszaszorítására a pedagógus egyedül vagy az iskolában a nevelőtestület eszköztelen. Az agresszió egy olyan jelenség, ami az iskolában jelentkezik nagyjából, de az okai nem mindig ott találhatók. A pedagógusnak a hatásköre véges, nem terjed ki mindenre. Nem tud a pedagógus minden feladatot megoldani. Érdemes újra és újra feltérképezni, hogy mi az, amire lehetősége van a tanárnak, de ismerjük el a pedagógus hatáskörének a korlátait is. A pedagógus hatáskörén túl másoknak a hatásköre kezdődik.

Ki kap fizetést azért, hogy a gyermekekkel foglalkozzon? A gyermekjóléti szolgálatostól, iskolapszichológus, gyermekorvos, családsegítő, rendőr, ügyész, börtönparancsnokok, akik a fiatalokat tartják fogva, a kriminológusok, akik a bűnt kutatják, évtizedes tapasztalatokkal rendelkezhetnek arra vonatkozóan, hogy a fiatalok bűnözése hogyan alakul ki. Egyre többen vannak civilek is, akik segítenék az iskolát, segítenék a szülőket, segítenék a gyermekeket, a tanárokat, ha kialakulna velük egyfajta együttműködés. Egy civil a maga eszközeivel fel tudja venni a kapcsolatot, akár a kocsmában is a szülővel. Vagy olyan helyen, olyan feltételek mellett, ahol a közszolgálatot ellátó személy, a tanár, a gyámügyi, a rendőr nem tud találkozni a szülővel. Egyetlen egy program sem lehet sikeres civil kontroll nélkül. Nem lehetünk mi hatósági emberek sikeresek, ha nem vonjuk be az érintettek szervezeteit, nem vonjuk be akár az érintett korosztályt.

Ha lehetőséget kapnának a fiatalok arra, hogy egymásnak elmondhassák a véleményüket intézményesítettebb formában, akkor ennek a hatása egész más lehetne. A kortárs csoportoknak a hatását nem győzöm eléggé hangsúlyozni, nem beszélve arról, hogy az ifjúsági civil szervezetek lehetnek azok, akik több fiatal bevonhatnak értelmesebb feladatba, értelmesebb munkába, értelmesebb elfoglaltságba. 2002-ben az Európa Tanács hívott meg 150 szakembert, hogy az iskolai erőszak visszaszorításáról tanácskozzunk /megtalálható az europatanacs.hu honlapján/. Az erőszaknak ugyanis helyi ára van. Ha erőszakos cselekmény történik egy iskolában, akkor az iskolán belül, annak környezetében, a szülőben, a családban riadalom alakulhat ki. Visszahull a közösségre az erőszak, hogyha nem teszünk semmit.

Az együttműködésnek az én megítélésem szerint nincs alternatívája. A felsorolt szakemberek, mondom azért kapják a fizetésüket, mert gyermekkel foglalkoznak. Az önkormányzatok ernyője alatt jöhetnek össze azok a szakemberek, az elején a vezető, később aztán a beosztott szakmai kollegák szintjén. Az Európa Tanács felkérésére Miskolcon például a pedagógiai intézet égisze alatt az ilyen együttműködések rendszeresek. Kiderült, hogy az ügyészek hihetetlen tapasztalatokat tudtak átadni a pedagógusoknak arra vonatkozóan, hogy a

galerik hogyan alakulnak ki. Kik szoktak lenni a vezéregyéniségek, akik maguk mögé gyűjtik a gyávabbakat, és aztán a terrornak ők lesznek a vezéralakjai. Hogy viselkedik az áldozat, elmesélik a rendőrök. Ha egy gyerek kirohan az osztályból kicsengetéskor, akkor nem biztos, hogy csak friss levegőre vágyik. Elképzelhető, hogy a többiek már régóta üldözik, és egy zugot keres valahol, ahol elbújhat.

Amikor eszköztelenségről beszélek, akkor azt értem alatta, hogy nem lehet a pedagógus rendőr, nem lehet orvos, nem lehet pszichológus, nem lehet kriminológus. De az együttműködés az én olvasatomban azt jelenti, hogy ezeket az eszközöket mind oda kell tenni a pedagógus szolgálatába. Lehetőséget kell biztosítani, hogy a pedagógusok ezekkel az eszközökkel élhessenek. A pedagógus tudhassa, hogy nincs egyedül, hogyha baj van, akkor kit kell elsőre, másodikra, harmadikra hívni. Vagy melyik az a riadólánc, ami alapján az információ eljuthat a pedagógustól addig a szakemberig, aki a saját eszközei alapján hatékonyan léphet fel.

Az országos bűnmegelőzési stratégia részeként meg kellene találni azokat az aprópénzeket, amelyek az iskolában is hasznosíthatók, vagy átválthatók. Az ilyen stratégiák arra jók, hogy az alapelveket egészen pontosan rögzítik, és ahhoz lehet rendelni majd eszközt, forrást, pályázati rendszert. A brüsszeli strukturális alapokhoz csak úgy lehet pályázni, hogyha iskolák, hatóságok, intézmények, fenntartók, civilek együtt pályáznak. Európa már rég nem hiszi el nekünk, hogy civil kontroll nélkül sikeresek lehetünk a pályázatban. Köszönöm a figyelmet és várom a kérdéseiket.

Germánné dr. Vastag Györgyi

Nagyon szépen köszönöm. Felkérem következő előadónkat, dr. Krémer András az Oktatásügyi Közvetítő Szolgálat igazgatóját, hogy tartsa meg előadását.

Dr. Krémer András

Köszönöm szépen. Az erőszak vagy az agresszió nem választható el attól a környezettől, amiben történik. Ez a környezet pedig a vita vagy a konfliktus, az erőből megvalósított döntések, amelyeket látják a helyi társadalmak különféle fenntartói intézménnyel kapcsolatos döntéseknél, munkaügyi fegyelmi kérdéseknél, tanulókkal kapcsolatos döntéseknél, kinevezéseknél, személyek kiválasztásával kapcsolatos döntéseknél, intézményvezetők és beosztottak közötti, vagy tanárok csoportjai közötti viszonyokban.

A rendelkezésre álló eszközök közül mindenki a legdurvábbat próbálja meg alkalmazni az érdekei érvényesítése érdekében. A jogi eszközöket is ebben a formában használják a szereplők a különböző vitákban. A jogi eszközök bizonyos értelemben azt a helyzetet állították elő mára, hogy az emberi jogok felértékelődésében, ami eddig nem került nyilvánosságra, azt ma a másik oldal megtalálja, amivel patthelyzetet tud előállítani.

Az emberi jogi kérdésekben a kanadai emberjogi bizottság nagyon fontos szerepet tulajdonít a mediáció nevű eljárásnak, amit tágabban alternatív vitarendezési eljárásnak is nevezhetünk. Az Európai Tanács chartája azt mondja, hogy egy demokratikus iskolában a konfliktusokat erőszakmentes és konstruktív módon, az iskolaközösség minden tagjával való együttműködés jegyében oldják meg. Minden iskola rendelkezik egy képzett szakemberekből és diákokból álló csoporttal, amely tanácsadás és közvetítés útján közbenjár a konfliktusok megoldásában és megelőzésében. A stratégia Magyarországon egyértelműen számol ezzel az eljárással, és elkerülhetetlennek tartja ezen intézmények alkalmazását, ugyanúgy mint az ombudsman

jellegű intézmények alkalmazását. Az önkormányzatnál lehetne olyan ember, aki kitűnően együtt tudna működni az oktatási jogok biztosával pl. iskolabezárás, fejlesztésben való részvétel, az emberi méltósághoz való jog mindenféle sérelmének, tehát a szegregációnak a kérdésében is.

2007. év folyamán Magyarországon több mint 3500 büntető ügyben alkalmaztak ilyen eljárásokat. Ilyen eljárást 70% fölött sikerességi aránnyal, és az ott kötött megállapodásokat, jóvátételeket több mint 90%-os arányban be is tartották az elkövetők. Az alternatív vitarendezés nagyjából a II. világháború után alakult ki angolszász területeken, és a 60-as években kezdett el elterjedni. (Európában az utóbbi 15-20 évben.) Az Európai Unió nagyon közel áll ahhoz, hogy irányelvet fogalmazzon meg a tagországok számára, hogy a nemzetközi vitákban kötelezően előállítsa ezeket az eljárásokat. Hogy honnan kezdődött az a rossz viszony, amiben gyerekek egymást a tanárt kezdik ki, az valószínűleg ott már nem fog kiderülni, mert ott már csak arról a mozzanatról lesz, amit az az eljárás vizsgál. Ha sikeres egy ilyen eljárás, akkor a felek között helyreállítja a kommunikációt, akik a további ügyekben is megértik egymást és valami olyan kooperatív együttműködést segít kialakítani, ami a jövőbeni együttműködést lehetővé teszi. Ez az eljárás megengedi, hogy ne csak az ügyel, hanem a tényleges okkal foglalkozzanak a lehető legkorábbi stádiumban, mert alkalmas arra, hogy a vitákat még más irányba terelje és feloldja.

Hogy mennyire fontos valakinek a saját haszna, és mennyire a másik fél érdekeinek az érvényesülése? Ha egyik sem fontos, azt hívjuk konfliktuskerülőnek, ha csak a saját hasznom fontos, akkor azt hívjuk versengőnek, kompetitívnek, ami gyakran eléri az erőszakost. Ha a magam érdekei kevésbé fontosak, de a másik fél érdekeit hagyom érvényesülni, akkor azt alkalmazkodónak nevezzük. Amikor a másik fél érdekeit is fontosnak tartom, meg a sajátomat is, ezt a kooperatív, konstruktív konfliktuskezelési stratégia képes feloldani. Azokban az esetekben, ahol ilyen eljárásokat alkalmaznak ott a visszaesés szignifikánsan sokkal kisebb, mint azokban az esetekben, ahol nem.

(Ezek az eljárások olcsóbbak, mint a hagyományos bírósági, vagy jogorvoslati eljárások. Megerősítve az eddigieket azt mondom, hogy nagyon sok intézmény együttműködése kell hozzá, és a támogatás három nélkülözhetetlen típusa, /politikai deklaráció és megerősítés, bizonyos erőforrások, valamint tudások, technikák, módszertanok rendelkezésre bocsátása.) Ma Magyarországon kb. 20 olyan jogterület van, ahol az alternatív vitarendezés formája jogilag szabályozott. Ebben benne van a gyermekvédelem, a gyámhatósági eljárások, és sok a gyerekeket is érintő ügy. Intézményei: a munkaügyben egy munkaügyi közvetítői és döntőbírói szolgálat, az oktatásügyi közvetítői szolgálat, és legnagyobb az igazságügyi hivatal pártfogó felügyelőinek a köre. 2004. január 1-je óta működik ez a szolgálat. Azóta kb. 400 ügyben volt módunk alternatív vitarendezési eljárást vezetni 90%-os eredményességgel. Köszönöm szépen a figyelmet.

Germánné dr. Vastag Györgyi

Köszönöm szépen az előadást. Az előadások prezentációját elhelyeznénk az FPPTI honlapján, a pedagógiai napoknál. Dr. Jenei Ágnes médiakutató, a Budapesti Corvinus Egyetem tanára következik.

Dr. Jenei Ágnes

Nagyon sok szeretettel köszöntök mindenkit és köszönöm a meghívást. Kérdés az, hogy mit kezd a késelő fiúk esetével a médiaoktatás. És, hogy miért pont a médiát és nem pedig valamelyik más tárgyat emeltünk itt ki? Magával a konkrét esettel a Krémer András által említett eszközökkel lehet foglalkozni. Viszont a tudásunk egy része ma már nem közvetlen empirikus tapasztalatból származik, hanem mediatizált formában jut el hozzánk, tehát a médián keresztül.

Például a Blaha Lujza téri késelés esetét is a médiából ismertük meg. Az esetből levezethető hogy hogyan működik a média, és mi mit kezdünk a médiával. Tehát míg az osztályfőnöki órán vagy a Krémer András által említett eszközökkel magára az esetre fókuszálunk és azt próbáljuk megoldani vagy kezelni, médiaórán az eset mediatizált reprezentációjából indulunk ki. Megpróbáltam összeszedni néhány reprezentációt ennek az esetnek a kapcsán. A Blaha Lujza téri és a Vas utcai eset egy napon történt, ezért néhány médium ezeket összemosta. Megnéztem a Népszabadságot, a Magyar Nemzetet, a Népszavát, a Wordpresszt, az Rtl-t és az Indexet. A Népszabadságban a területi gyámügyi igazgató azt mondja, hogy bár megbotránkoztató ez a történet, mégsem kell bűnözőként kezelni ezt a gyereket, hiszen tulajdonképpen egy három éves gyerek szintjén áll. Alulsocializált, akit nem büntetni kellene, hanem gyakorlatilag a szocializációját valahogy elindítani, amire nyilván itt Magyarországon nem lesz lehetőség, mert hogy ráadásul romániai roma kisfiúról van szó. A Magyar Nemzet szintén eléggé tárgyyszerűen tudósít, talán a suhanc az egyetlen kifejezés arra vonatkozóan, hogy hogyan minősítene, de visszafogja magát. A Népszava összemossa a két esetet, tehát az elmúlt héten két gyerek által elkövetett erőszakos bűncselekmény foglalkoztatta az országot. Nagyon részletesen foglalkozik mind a kettővel és ez a kettő valószínűleg egymást erősíti abban, hogy ez egy óriási mediabotrány. A Wordpressz eléggé egyértelműen elítéli, amint szélsőséges csoportok elpáholják a taknyost, /tehát ez egy rendkívül szélsőségesen minősítő megnyilvánulás/. Az RTL készített egy riportot a fiú szüleiivel, ahol kirabolták az RTL klub stábját, erről szól a tudósítás.

Az index pedig már jóval korábban, tehát jóval a késelés előtt feltette azt az anyagot, hogy a belvárosban valaki felrúgja a társadalmi együttélés szabályait. Megtámadja, kifosztja az embereket. Rendszeresen elviszik egy intézetbe, ahonnan másnap megszökik és folytatja tovább. Köré egy banda szerveződik, bár 12 éves, 120 cm magas és ahogy az index fogalmaz egy tömény erőszak. A másik eset egy szakközépiskolás fiú túllépi az emberi élet értékét. Ez egy bokszoló fiú, aki olyan agresszióval támad a társára, hogy az belehal a belső sérüléseibe. Itt egy roma elkövetővel és egy szintén roma áldozattal találkozunk. Ez tulajdonképpen egy botrány, ami egy morális pánikot gerjeszt. Ha egy vízesést akarok a tévében megjeleníteni, még akkor is csak úgy tudom megjeleníteni, ha a kamera mögött áll valaki, tehát valamilyen szemszögből valaki azt felveszi, kiemeli az egyes mozzanatait stb. A társadalmi valóság megjelenítése pedig gyakorlatilag a médiában egy konstrukció. A média tulajdonképpen a társadalmi valóságépítés egyik kiváltságos színhelye. A médiában tulajdonképpen egy harc folyik azért, hogy majd úgy emlékezzünk vissza valamire, ahogy valamelyik médium, vagy egy adott médiumon belül az egyik vagy a másik párt, vagy az egyik vagy a másik fél azt nekünk beállította. Tehát a valóság definiálási jogáért folyik a harc. Az egyetemen kipróbálják a diákok, mit jelent a hírgyártás, a hírszerkesztés és rájönnek arra, hogy amit létrehoznak az egy konstruált, az egy mesterséges valóság. Egy botrány azonnal nézettséget, hallgatottságot biztosít.

Mi a botrány? A botrány abban különbözik a morális pániktól, hogy míg egy botrányban valaki egy konkrétan beazonosítható egyén szegi meg a társadalom erkölcsi szabályait, a morális pánikban olyan társadalmi csoportok vagy jelenségek, vagy irányzatok jelennek meg, amelyek a média közvetítése által veszélyeztetik az uralkodó erkölcsi normát. Botrány lesz

abból, ha valaki áthágja az uralkodó társadalmi normákat, erkölcsi szabályokat. Fontos, hogy a botrányhoz egy létező személy kell. Fontos, hogy az elkövetők szándékosan cselekedtek, hogy a társadalom felelősnek tartja őket a tetteikért, és hogy ezeknek az érdekeltekre nézve fontos következményei vannak. A botrány következő kritériuma, hogy a média egy narratívát alkot a tényekből. Önmagában a média nem tud egy botrányt előállítani, ha nincs rá egy fogadókész közönség. Tehát a közönséget foglalkoztatja az eset. A botrány egy közösségnek az erkölcsi nézeteit formálja. Mert, ha valaki pimaszul megszegi a társadalmi együttélés szabályait, minél pimaszabban forgatja ki a normákat a sarkaiból, annál inkább úgy érzem, hogy kénytelen vagyok állást foglalni, és kénytelen vagyok megbeszélni egy adott közösséggel azt, hogy én hogyan gondolkodom, és hogy mások hogyan gondolkodnak erről. Tehát a botrány arra ösztönzi a nézőt, hogy ő is újra és újra elgondolkodjon a saját véleményén és revidiálja az álláspontját.

Ehhez képest a morális pánik tulajdonképpen egy morális felháborodást jelent. A média szenzációkeltő, merthogy ez a működési logikája, és leegyszerűsítő, mert máshogy pl. a tévé nem képes működni. Tehát a média szenzációkeltő, és leegyszerűsítő bemutatása nyomán a fenyegetést hordozó csoport könnyen azonosíthatóvá válik. Ennek következménye, hogy a társadalom a félelmeit és problémáit egy csoportra vetíti rá, melynek állandósult képe aztán bevonul a modern népi hiedelemrendszerbe. Tehát tulajdonképpen az a bizonyos csoport lesz mindenért hibás. Ez ugye a bűnbakképzésnek a mechanizmusa. A médiában tehát az agresszió nézése, figyelése agressziót kelt. Ezt először a pszichológus kezdték el vizsgálni a 60-as években. Gondolom, hogy a pedagógusok számára ismert az a kísérlet, hogy műanyag babát rugdosott a tévében egy ember, és a résztvevő gyerekek is elkezdtek az ott lévő rongybabákat rugdosni. Tehát a média agresszió agressziót szül.

Tehát a média a devianciák tálalásával, a botrányok felül reprezentálásával, tematizálásával, a morális pánikkeltés eszközével tulajdonképpen újra és újra rituális alkalmat teremt. A pszichológusok szerint az erőszakos filmek tartalmának és filmkészítési technikáinak csoportos megvitatása csökkenti az agressziót, ezt terepkísérletek bizonyították az iskolákban. Ezért a médiaoktatás keretében a média elemzés eredményeként a diákok szert tesznek valami média-kompetenciára. Tehát képesek lesznek egy adott esemény médiareprezentációjának sokrétű értelmezésére. A járulékos haszna pedig az a pszichológiai haszon, mely szerint azzal, hogy beszélünk róla, feldolgozzuk a diákokban lévő szorongást és agressziót.

Köszönöm a figyelmet.

Germánné dr. Vastag Györgyi

Köszönöm szépen. Ágnes hallgatva arra gondoltam, hogy először nekünk magunknak is szükségünk lenne médiaoktatásra, hogy úgy értsük valóban a média üzeneteit, ahogy ezt itt most elmondta. Következő előadónk Mayer József őt úgy mutattam be, mint a Fővárosi Pedagógiai és Pályaválasztási Tanácsadó Intézet kutatásvezetőjét. Őt kérte fel az intézet arra, hogy fogja össze azt a háttér tanulmányt, ami a közgyűlési előterjesztéshez szükséges, ahol majd feladatokat fogalmaznak meg az ifjúsági agresszió csökkentése érdekében. Átadom a szót.

Mayer József

Ennek az előadásnak a háttérében az a kutatás áll, amit az elmúlt hetekben készítettünk részint azokkal a munkatársakkal, akiknek a nevét a cím alatt látják. Szeretném megköszönni a

Pedagógiai Intézet támogatását, aki a kutatás feltételrendszerét biztosította, és mindenképpen szeretném megköszönni az intézményekben dolgozó vezetőknek és a vezetőkön keresztül a tanulóknak azt, hogy segítettek ebben a kutatásban adatokhoz jutni.

Az előadásokból hallottuk, hogy hol vannak azok a pontok, amik kiváltották a Fővárosi Önkormányzat szakembereinek az érdeklődését, hogy az agressziót meg kellene alaposabban vizsgálni. Szeretném magát az agresszivitást szélesen értelmezni és nemcsak azokra a pontokra irányítani a figyelmet, amelyekről egyébként éppen a hírek kapcsán a legtöbb esetben hallottunk. Horváth Csaba a bevezetőben rögtön idézte az Aranysárkány című regényt Kosztolányitól, ahol megverték egy tanárt. Én magam is felsoroltam jó néhány regényt, ahol nem feltétlen vernek tanárokat, ám a gyerekek közötti agresszivitás nagymértékben előfordul. A regények régen is inkább csak a középosztály számára, de számos alkalommal tudták közvetíteni azt, hogy az iskolákban lehetnek olyan helyzetek, amik nagyon komoly problémákat váltanak ki.

A kutatásnak a módszertana rendkívül egyszerű volt. A főváros által fenntartott középfokú intézményeket kerestük meg a vezetők és a tanulókat egy online kérdőív segítségével. A visszaküldési arány rendkívül magas volt és a vezetők nagyon magas arányban küldték vissza. Ez azt jelenti, hogy érdekli őket a dolog. 1822 tanuló töltötte ki az online kérdőívet és ahol a kérdőívekben nyitott kérdések voltak, tehát a tanulók megfogalmazhatták a saját véleményüket, ott hallatlanul aktívan fogalmazták meg a véleményüket. Elképesztő mennyiségű feltett kérdéseken túli mondandójuk volt.

A másik nagyon fontos módszertani alapvetés az volt, hogy néhány héttel ezelőtt felkerült a BRFK honlapjára a rendőrség által készített problématerkép, ami azt mutatta, hogy az egyes kerületekben milyen fiatalok által elkövetett bűnesetek voltak. Ez a mi szempontunkból azért volt jelentős, mert a különösen veszélyeztetett kerületekben, az intézményvezetőkkel, tanulókkal fókuszcsoporthoz beszélgetéseket szerveztünk. Sok mindennek a feldolgozása még nem készült el, ezért néhány dolgot nem fogok tudni olyan alaposan megmagyarázni, mint ahogy később a különféle elemző zár tanulmányokban majd olvasható lesz.

Megnéztük a főváros által fenntartott iskolák méretét. Elgondolkodtató, hogy különösen problematikus helyeken a kis-, illetve a nagy iskolák esetében milyen típusú intervenciókra van szükség. Megnéztük, hogy a választott iskolákon belül a hátrányos helyzetű tanulók aránya hogyan alakul, illetve a hátrányos helyzetű tanulóknak az aránya iskolatípusonként hogyan oszlik meg. Lehet látni, hogy a hátrányos helyzetű tanulók túlnyomó többségükben, a szakiskolákban, illetve a kevésbé jól pozícionált szakközépiskolákban helyezkednek el. Jelentős szakadék van az iskolák között a tekintetben is, hogy ott hogyan ítélik meg magának az agresszivitásnak a mértékét. Nemcsak az adatokban, hanem a fókuszcsoporthoz beszélgetésekben is megmutatkozott, hogy az elit gimnáziumokban jó néhány esetben a tanulók szinte nem is értették, hogy miről kérdezik őket. Míg a szakiskolákban bőséges repertoárral találkoztunk és a tanulókból döltek azok az információk, amelyek a kutatást segítették.

Abban a pillanatban, amikor az iskolában a tanulókkal valamiféle probléma van és ezek a problémák nemcsak tanulmányi jellegűek, hanem mondjuk különféle konfliktusokból, agresszív cselekedeteből adódnak, akkor az iskolák a hagyományos megoldásokhoz nyúlnak hozzá. Tehát megtörténik a tanulóknak a magántanulóvá nyilvánítása, megtörténik a tanulóknak valamifajta fegyelmezése a jegyek által. A tanulók ilyenkor évismétlőkké, aztán túlkorosakká válnak, amelyek természetesen újabb problémákat idéznek elő. Az iskolák egyfajta bartelezésbe kezdenek egymással annak érdekében, hogy a nagyon-nagyon problematikus

tanulókat, akik az iskolában számos gondot okoznak, azokat kicserélik egy másik iskola hasonló problematikus tanulóival.

Ha megnézzük az iskolatípusok és a tanulói problémák összefüggését, akkor azt a hallatlanul érdekes dolgot lehet látni, hogy a szakiskolákban nagyjából egy öt komponensből álló csomag állítható össze, ami kiválthatja azokat a magatartásformákat, amelyek agresszivitásba torkolhatnak. Ilyenek a fegyelmezetlenség, az igazolatlan hiányzások, a szegénység, a tanulás iránti csekély motiváció, /illetve ezek együtt/. A tanóra egy olyan terep, ahol ezek a dolgok, amikről beszélek, rendkívül intenzíven csapódnak le és vezethetnek el súlyos cselekményekig. Az intézményigazgatók felsorolják azokat a magatartásformákat, amelyek egyébként eddig is voltak az iskolában /például dohányzás, rendszeres hiányzás, káromkodás, hazudozás/. A lopástól a pedagógus bántalmazásig óvatosan jelzik a problémát és intézménytípusonként szóródást is mutat.

Az a tény, hogy egy iskolában mobiltelefonokat, lejátszókat, egyebeket lopnak egymástól a tanulók, kedvezőtlen képet mutat a szülők számára az iskolaválasztáskor. Tehát ezért jobb, ha ezek nem kerülnek nyilvánosságra. A rendőrséget sem szívesen hívják az iskolák, de a rendőrségtől az egyes esetek kezelésében sokkal intenzívebb, sokkal gyorsabb ütemű és hatékonyabb ügykezelést várnak. Ha valahol probléma történik a tanulókkal, akkor van-e az iskolának olyan csápjá, amelyeknek a segítségével képes az információkat begyűjteni, és aztán valamifajta cselekvési döntési mechanizmust kiépíteni. Az iskola e tekintetben inkább önmagára számíthat, az információ inkább belülről érkezik, és meghatározó szerepe van az osztályfőnököknek. Fontos lenne, hogy az iskola körül kialakuljon egy olyan civil szervezetek által létrehozott háló, ami az iskolát információhoz juttathatja arról, hogy a tanulókkal probléma van és akár segítséget is nyújthatnának. A rongálás például a vezetők számára nem jelentett akkora problémát, de lehet látni azt is, hogy a drogfogyasztás, az alkoholfogyasztás inkább csak a szakiskolákban van jelen. Az iskolák rendkívül nehezen tudják kezelni azokat az eseményeket, amelyek az iskolán kívül történnek.

Nagyon magas azoknak a tanóráknak az aránya, ahol a tanulók valahogy az óra normál menetét kívánják megakadályozni. A tanórai balhékat nem megfelelő módon tudják a tanárok kezelni. Ezekkel az esetekkel kapcsolatban azt mondták a tanulók, hogy társaik nagyon fegyelmezetlenek. Ez a probléma a szakiskolák és a szakközépiskolák hátsó traktusába tartozóknál jellemző leginkább. A tanulók többségének a baráti köre az iskolához kötődik. Hogy a lakóhelyhez nagyon magas arányban kötődnek, azon sem lepődünk meg. Ha a tanuló nem kap megfelelő támogatást az iskolában, akkor a lakóhelyéről érkeznek azok a támogatások, amelyek nagyon sokszor bandaszzerű arculatot öltenek. A különórákhoz is kötődik a tanulók egy csoportjának valamifajta baráti köre, de ezeket a jobban pozicionált családokhoz tartozó tanulók szokták igénybe venni. A tanulók az iskolát nem egy ostromlott várnak tartják, ahova bemegyünk és meg kell próbálni túlélni a napot. A tanulóknak van egy köre, aki vélhetőleg a saját magát ért sérelem kapcsán úgy ítéli meg, hogy az iskolai biztonsággal problémák lehetnek.

A tanulók szabadidő felhasználásáról rendkívül keveset tudnak azok a szakemberek akik bent vannak az iskolában. Sommás véleményük szerint a tanulók a szabadidejüket alvással, evéssel töltik, aztán bekapcsolják a tv-t, hétvégén discoznak, és nagyon sivár az érzelmviláguk. De azt, hogy konkrétan melyek azok az objektumok, ahol a tanulók eltöltik a szabadidejüket, nem tudják. A rendőrségnek van egy sajátos képe, ami rá tud mutatni azokra az objektumokra, kocsmákra, discokra stb., ahol részben például a drog dílerekkel és egyebekkel a tanulók intenzíven találkozhatnak. A fókuszcsoporthoz beszélgetéseken lehetett látni, melyek lehetnek

azok a jellemző problémák, amelyek agresszivitáshoz vezetnek az iskolában. A megnyilatkozók túlnyomó többsége azt mondta, hogy rendkívül magasak az osztálylétszámok és ezért a problémákat, konfliktusokat nem lehet kezelni. Ahol kisebb a létszám, ott a tanulók nagy része problémás. Kevés eszköz van a pedagógusok kezében, de az a feladatunk, hogy ezeket az eszközöket valahogy előteremtsük.

Érdekes megjegyzés volt, hogy a tanárok idősek, a fiatalok pedig nem tudnak bánni a tanulókkal, tehát kulturális kódok hiányoznak ahhoz, hogy bizonyos dolgokról beszélni tudjanak egymással. A diák-tanár közötti konfliktusból néhány dolgot összegyűjtöttem: az órán a gyerek csak fütyült, a tanár meg a tarkójára adott egy taslit. Ekkor az osztálytársak megfenyegették a tanárt, hogy a szülők majd ezért elintézik a tanárt. Az ilyen esetek nagy részét a tanárok eltussolják, mert félnek hogy elfogy az iskolából a gyerek. Másik eset, amikor a tanárnő adott egy hármast, a lány felállt az asztalra és azt ordította, hogy te nem tudsz osztályozni.

A diák és diák közti konfliktusban elég egy olyan megjegyzés, hogy nekem te csak törölköző vagy és onnantól kezdve elindul a csetepaté. Nem kell sokat mondani ahhoz, hogy azonnal elcsattanjanak a pofonok. Vannak nagyon durva megjegyzések, csapkodják a padot, leszúrat disznóelő késsel, hívja a barátait stb. Tehát amikor nincs belső támogatás, azonnal hozzányúlnak azokhoz a külső erőforrásokhoz, amelyekről azt gondolják, hogy majd erőnek erejével megoldják az ő problémájukat.

A hosszú vezetői gyakorlat alkalmas lehet arra, hogy külső erőforrásokkal, külső támogatásokkal az igazgatók megtalálhassák azokat az eszközöket, amelyekkel valahogy vissza lehet szorítani az iskolai agresszivitást. Másik nagyon erőteljes veszélyforrás, hogy az iskolákban rendkívül hosszan eltöltött idő a tanárt érzéketlenné teszi a problémák iránt. Sokkal inkább egyfajta túlélésre játszó stratégia kezd kiépülni, illetve a békességgel a nyugdíjas éveit szeretné élvezni a tanár.

A főváros számára egy intézkedési terv fog elkészülni a kutatásból, és ezt követően pedig különféle szinteken, például sajtóban, szakfolyóiratokban, különféle honlapokon és valószínűleg egy kötetben sor kerül majd az anyag publikálására is. A kutatásban résztvevő munkatársaim és a szakértői bizottság nevében szeretném megköszönni a figyelmüket.